

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційне дослідження

ОПАЧКО Магдалини Василівни

„Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів фізики з педагогічного менеджменту”, представлене до захисту на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти 0101 – Педагогічна освіта

– **Актуальність теми дисертаційного дослідження.** Перехід вищих навчальних закладів на компетентнісний вимір якості освіти, зміна парадигми щодо здійснення освітнього процесу вимагають внесення змін до навчання майбутніх учителів фізики, сутність яких полягає у підготовці студентів педагогічних вишів до інших ролей та статусу учасників навчального процесу: учнів - від пасивного «оволодіння» до активного «засвоєння»; педагогів: від активного «формування» до майстерного «управління». Проте, незважаючи на необхідність зміни пріоритетів у побудові навчального процесу, належних зусиль викладачі вищих навчальних закладів для цього не докладають. Та й методичних розробок з цього компоненту професійної діяльності вчителя фізики недостатньо. Дисертаційне дослідження М.В. Опачко присвячене цій проблемі, а тому його можна вважати актуальним.

Серед чинників, що впливають на якість освіти, науковці виокремлюють: відповідність навчальних програм сучасним вимогам; застосування сучасних технологій навчання; наявність адекватної системи контролю й оцінювання; належне матеріально-технічне забезпечення; спрямованість навчання на формування соціально значущих якостей випускника; професійну підготовку викладачів та їхні особистісні якості. Дисертаційна робота М.В. Опачко пов'язана з вирішенням проблеми підвищення якості підготовки майбутніх учителів фізики до професійної діяльності з педагогічного менеджменту, реалізація якої передбачає оновлення змісту їх методичної підготовки, врахування сучасних цілей і завдань фізичної освіти, а також новітніх форм, методів і засобів навчання студентів. Педагогічний менеджмент увійшов у практику підготовки майбутніх учителів понад 20 років, проте, у більшості наукових праць з теорії та методики навчання фізики цій проблемі приділено недостатньо уваги. Дисертаційне дослідження М.В. Опачко пов'язане з вирішенням зазначених аспектів даної проблеми, а тому є актуальним.

Автором уперше поставлене завдання теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність системи підготовки майбутніх учителів фізики з дидактичного менеджменту. Результатом його виконання

стали впровадження у практику навчання студентів системи підготовки з дидактичного менеджменту; створення навчально-методичного комплексу дисципліни «Професійна майстерність з основами дидактичного менеджменту»; розроблення навчальних посібників «Дидактичний менеджмент як система управління навчанням фізики в школі», «Основи дидактичного менеджменту. Частина 1: Проектування методичних систем у змісті підготовки майбутнього вчителя фізики», «Основи дидактичного менеджменту. Частина 2: Організація та управління у методичній підготовці майбутнього вчителя», «Практикум з «Основ дидактичного менеджменту»», «Моделювання професійної підготовки і діяльності»; «Системний та інтегративний підходи в освіті», «Філософія освіти».

Здійснені у дослідженні обґрунтування, розробка і впровадження в навчально-виховний процес закладів вищої педагогічної освіти України моделей змісту і процесу підготовки майбутніх учителів фізики з дидактичного менеджменту, а також створення інструментарію для діагностування готовності студентів-майбутніх учителів фізики до управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів під час навчання фізики визначають наукову новизну і практичну значущість результатів проведеної роботи.

Дисертація М.В. Опачко складається з анотації, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У вступі представлено передбачений вимогами до наукових досліджень методологічний апарат: обґрунтовано вибір та актуальність теми, визначено об'єкт і предмет дослідження, сформульовано мету і завдання наукової роботи, розкрито концептуальні засади дослідження, зазначено методи дослідження, висвітлено наукову новизну, а також зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; розкрито практичну значущість роботи та форми апробації і впровадження основних результатів дослідження, розкрито особистий внесок автора у роботи, написані у співавторстві; описано структуру і обсяг дисертації.

Перший розділ **«Методологічні засади підготовки майбутніх учителів фізики у контексті проблеми дидактичного менеджменту»** містить 4 основні підрозділи (та 3, що їх деталізують), в яких здійснено філософський аналіз поняття “дидактичний менеджмент” у контексті сучасних освітніх викликів; розкрито методологічні засади розробки проблем дидактичного менеджменту як складової методичної майстерності вчителя, котра включає методологію вирішення проблем “управління” у системі “вчитель-учні”; “засвоєння знань” як мети процесу управління навчанням; представлено етимологію поняття “дидактичний менеджмент” у контексті

професійної діяльності і підготовки педагога та поняття “управління” у змісті підготовки вчителя з дидактики фізики.

Аналізуючи стан розробки проблеми у дисертаційних роботах, здобувач робить висновок про недостатню увагу науковців до дослідження результатів упровадження основ дидактичного менеджменту в українську освіту, а також встановлює, що предмет *дидактичного* менеджменту включає суперечності, закономірності, функції управління навчанням в умовах сучасного освітнього середовища та контингенту навчальних груп. Оскільки навчання стимулює розвиток і виховання особистості, нерозривно пов’язане з ними, то допустимим є використання визначення дидактичного менеджменту як системи управління розвитком особистості в процесі навчання, виховання, освіти.

На основі аналізу існуючих теорій навчання автор виокремлює головні параметри, якими може бути описане управління навчанням у кожній теорії. До них відносить поняття, які найбільш суттєво відображають ту чи іншу систему навчання: зміст навчання; взаємодію, освітнє (навчальне) середовище. На основі порівняння змісту і процесу професійної діяльності менеджера і вчителя виокремлює спільні і відмінні риси між професійною поведінкою менеджера і вчителя.

Автор доводить, що дієвість дидактичного менеджменту визначається розумінням сутності її головного механізму – засвоєння знань, методологія якого передбачає наявність різних стратегій у русі пізнавальної діяльності від «сприйняття інформації до використання знань», і розробляє узагальнену модель управління навчанням, що дає їй можливість (в залежності від змістового наповнення елементів моделі) виокремити моделі управління навчанням за ознаками: 1) об’єкт управління (який визначається цілями «засвоєння знань»; типом мотивації; творчістю); 2) характер взаємодії; 3) переважаючий стиль спілкування; та конкретизувати їх для кожного з трьох випадків.

У другому розділі дисертації **«Концептуальні засади розробки проблеми підготовки вчителя з дидактичного менеджменту»**, який містить 5 підрозділів, здобувачем розкрито сутність концептуальних положень, покладених в основу створення системи підготовки майбутніх учителів фізики з дидактичного менеджменту, котрі ґрунтуються на методології компетентнісного, інтегративного, культурологічного, системного, праксеологічного та особистісно-діяльнісного, підходів.

У межах компетентнісного підходу автор, враховуючи результати досліджень з методики навчання та дидактики, розширює перелік складових професійної компетентності вчителя фізики і включає до її складу методологічну, фахову, дидактичну, методичну, психолого-педагогічну, інформаційно-комунікаційну, технологічну, інформаційно-комунікативну, дидактичного менеджменту (с.158). З урахуванням доробку вітчизняних і

європейських учених визначає зміст і структуру кожної складової (таблиці 1-6 додатку А). Вперше вводить у педагогічний обіг поняття “компетентність з дидактичного менеджменту”, розкриває його сутність, наголошує на інтегративному характері змісту цього поняття (с.166).

Аналіз досвіду підготовки європейських педагогів дозволив М.В.Опачко через виявлення «кола повноважень» дидактичного менеджера, визначити особливість компетентнісної підготовки фахівця, яка полягає не у засвоєнні готового знання, а у набутті знань під час розробки конкретних проектів на основі інтеграції теорії і практики (у рецензованому дослідженні – це робота студентів над проектуванням «Системи управління навчанням фізики»).

Інтегративний підхід дозволив здобувачу домогтися: єдності теоретичної та практичної складових у формуванні готовності майбутнього вчителя фізики з дидактичного менеджменту шляхом гармонійного поєднання знань із різних циклів підготовки (фундаментального, психолого-педагогічного та професійно-орієнтованого); спрямованості на інтегративний характер результату підготовки, яким є компетентність дидактичного менеджменту. Аналіз реалізації напряму змістової інтеграції дав можливість автору виокремити її особливості й урахувати їх у розробці змісту дидактичного менеджменту у вигляді: 1) знаходження спільних пізнавальних об'єктів дидактичного менеджменту, що можуть виступати основою інтегрування її навчального змісту; 2) посилення в змісті дидактичного менеджменту таких видів інтеграції, як встановлення міжпредметних зв'язків різного рівня, систематизації вивчення учнями спільних для природничої галузі наукових понять та ідей; 3) реалізації різних моделей інтегрованого змісту у дидактичному менеджменті у вигляді окремих предметів, курсів за вибором, факультативів, інтегрованих уроків, предметних блоків тощо; 4) спрямованості на розробку технологій навчання, що можуть бути застосовані для формування у учнів таких інтегрованих новоутворень як ключові компетентності особистості (с.180). Окрім змістового напряму інтеграції у підготовці майбутніх вчителів фізики з дидактичного менеджменту автор аналізує можливості реалізації процесуального та результативного напрямів, виокремлюючи такі базові поняття як «інтегративне знання», «інтегративне мислення», «інтегративне навчання».

З позицій системного підходу здобувач розглядає підготовку майбутніх учителів фізики з дидактичного менеджменту як сукупність змістового, процесуального та результативного компонентів і представляє їх моделями: змісту підготовки з дидактичного менеджменту; процесу підготовки з дидактичного менеджменту; готовності майбутніх учителів фізики з дидактичного менеджменту.

Значна роль у розділі відводиться розгляданню дидактичного менеджменту в контексті культурологічного підходу, з позицій якого автор визначає загальну і управлінську культуру педагога, аналізуючи кожен її компонент: конструювання дидактичного процесу; моделювання змісту навчання та навчально-комунікативних ситуацій; діагностику динаміки процесу засвоєння; прогнозування результатів навчання з урахуванням «зони найближчого розвитку» учнів, їх контроль і корекцію. Розкриваючи зміст культурологічного підходу в якості методологічного у розв'язанні проблем сучасної освіти, автор зазначає, що він реалізується через розкриття соціокультурного контексту системи фізичного знання. Відображаючи становлення і розвиток науки під впливом освіти і культури, культурологічний підхід є потужним джерелом для аксіологізації природничо-наукових знань, що важливо для моделювання діалогової, міжособистісної взаємодії педагога-менеджера.

Використання особистісно-діяльнісного підходу у розробці проблем підготовки з дидактичного менеджменту дозволило М.В.Опачко обґрунтувати способи активізації професійно-особистісного розвитку майбутнього педагога через: 1) усвідомлення закономірності взаємозв'язку особистості і середовища; 2) розуміння важливості і особистісної причетності до вибору і конструювання ситуацій взаємодії, сукупність яких творить цілісну дидактичну взаємодію і визначає модель управління навчанням за певним типом; 3) рефлексію і самоменеджмент, які спонукають до усвідомлення майбутніми учителями фізики потреби у самовдосконаленні і саморозвитку. У межах зазначених способів визначити умови для розвитку професійно-особистісних якостей вчителя-менеджера, до складу яких включити: зовнішні (створення контекстного освітнього середовища) і внутрішні (залучення до виконання завдань на рефлексію, креативне мислення, використання ситуацій взаємодії).

Праксеологічний підхід до підготовки майбутнього вчителя фізики з дидактичного менеджменту дав можливість автору виділити напрями підвищення ефективності цього процесу і пов'язати їх з: а) розвитком складових педагогічної майстерності (методичної, комунікативної, психодидактичної, технологічної, менеджерської) у процесі розробки і створення студентами проекту з управління навчанням фізики; б) оволодінням майстерністю як технологічною готовністю з дидактичного менеджменту, яка виявляється під час засвоєння змісту дидактичного менеджменту і ознайомлення студентів із досвідом використання педагогічних технологій навчання фізики, а також дійти висновку, що реалізація системи управління навчанням фізики у контексті праксеологічного підходу *орієнтується* на

освітні технології, які відображають актуальні суспільні виклики і представлені трьома сегментами: знання, компетенції, цінності; *трунтується* на використанні особистісно-орієнтованих технологій майбутніми вчителями (продуктивного, розвивального, ігрового, проектного, проблемного, інтерактивного тощо); *передбачає* створення майбутніми вчителями фізики інноваційних технологій навчання.

У третьому розділі «**Система підготовки майбутнього вчителя фізики з дидактичного менеджменту**», який включає 4 основні підрозділи та 8, що їх деталізують, автором розглянуто матрицю дидактичного менеджменту, яка включає структурні компоненти та їх складові; принципи та закономірності ДМ; зміст дидактичного менеджменту як системи управління навчанням фізики, до складу якої входять: проектування методичної системи як основа створення системи управління навчанням фізики; цілепокладання, планування, моделювання, структурування змісту навчального матеріалу з фізики, прогнозування; організація та управління навчанням і розвитком творчих здібностей учнів у процесі навчання фізики; діагностика якості спроектованої системи управління навчанням.

Здобувачем визначено роль і місце дидактичного менеджменту у методичній підготовці вчителя фізики, зазначено закономірності та принципи реалізації системи управління навчанням (с.242-245), розкрито можливості дидактичного менеджменту у контексті розвитку творчих здібностей учнів під час навчання фізики, представлено систему підготовки майбутнього вчителя фізики як сукупність теоретичної і практичної компонент, єдність яких забезпечує результат у вигляді готовності майбутніх учителів фізики з дидактичного менеджменту. Розкрито сутність *теоретичної складової системи* підготовки майбутнього вчителя фізики з дидактичного менеджменту, яка охоплює знання про його сутність як системи управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів; структуру і зміст, закономірності і принципи, засвоєння яких забезпечують цілісність і повноту формування складових готовності з ДМ. Визначено та конкретизовано компоненти *практичної складової системи* підготовки з дидактичного менеджменту. Як теорію дидактичний менеджмент представлено сукупністю концептуальних засад, принципами і закономірностями, структурою та її змістовим наповненням. Як практику – його представлено сукупністю етапів створення системи управління навчанням фізики, які відтворюють етапи засвоєння змісту дидактичного менеджменту.

З урахуванням результатів аналізу змісту теоретичної підготовки і практичних дій з управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів автором обґрунтовано доцільність включення до структури дидактичного

менеджменту динамічних інформаційно-діяльнісних модулів: проектування методичної системи; організація та управління в навчанні; моделювання середовища і взаємодії; діагностування у навчанні та конкретизовано зміст і способи реалізації кожного з них.

Досить детально у розділі представлено результати порівняння тлумачень понять “організація” і “управління” у класичній теорії менеджменту та дидактиці і методиці фізики, наведено їх відмінності. Розкрито сутність поняття «управління» в структурі дидактичного менеджменту та системи і технології управління навчальним процесом, які забезпечують його ефективне функціонування і досягнення результатів. Систематизація та узагальнення методів організації та управління навчанням дали можливість автору *запропонувати класифікації методів організації та методів управління, які суттєво доповнюють існуючі традиційні класифікації.* Методи організації представлені трьома групами: *методи стимулювання і мотивації; методи організації навчально-пізнавальної діяльності учнів; методи організації емоційно-ціннісної взаємодії.* Методи управління представлені трьома групами: *методи управління засвоєнням знань; методи контролю і самоконтролю у навчанні; методи регуляції взаємодії у навчанні.*

Аналіз сукупності способів моделювання, які використовуються у професійній діяльності вчителя (у тому числі й методичній роботі) дали підстави автору представити і описати його через поняття “середовище” і “взаємодія”. У першому випадку говорити про моделювання дидактичного середовища, у другому – про моделювання дидактичної взаємодії та виокремити найбільш загальні способи моделювання середовища і взаємодії.

Розуміючи під *діагностикою* процес неперервного аналізу, оцінки, порівняння, прогнозування, здобувач показує, що у структурі ДМ вона займає особливий статус і охоплює: з’ясування стану дидактичного середовища; визначення успішності у навчанні за допомогою тестових завдань; з’ясування педагогічного потенціалу середовища і взаємодії; моніторинг ефективності реалізації розробленої методичної системи. Для кожного з об’єктів діагностування пропонує відповідні технології.

Значну роботу автором здійснено з визначення переліку елементів знань, що визначають зміст дидактичного менеджменту у розвитку творчих здібностей учнів, розкрито особливості підходів до змістового наповнення всіх його компонентів.

У четвертому розділі **«Організаційно-методичні засади формування готовності майбутнього вчителя фізики з дидактичного менеджменту»**, який включає 3 основні підрозділи та 10 таких, що їх деталізують, автором здійснено моделювання професійної підготовки і діяльності майбутнього

вчителя фізики, схарактеризовано психолого-педагогічні основи формування компетентності дидактичного менеджменту; розкрито структуру і принципи підготовки майбутнього вчителя фізики до засвоєння змісту ДМ; визначено педагогічні умови ефективності засвоєння студентами змісту ДМ, в межах яких розглянуто дидактичні умови підготовки майбутніх учителів до управління навчанням фізики в школі, організаційно-методичне забезпечення засвоєння студентами-фізиками змісту ДМ, самостійну роботу як важливий чинник у процесі засвоєння ними змісту ДМ, інформаційно-технологічні умови ефективності засвоєння змісту дидактичного менеджменту. Визначено напрями оптимізації професійно-особистісного розвитку майбутнього вчителя фізики шляхом його залучення до проектування інноваційного навчального середовища, підготовки до використання інноваційних технологій в управлінні навчанням фізики, застосування інформаційних технологій у засвоєнні і реалізації змісту дидактичного менеджменту, реалізації комплексного підходу у підготовці майбутніх учителів фізики з ДМ.

На основі контекстного, діяльнісного, технологічного, рефлексивного підходів розкрито сутність моделювання підготовки і діяльності майбутнього вчителя фізики з засвоєння змісту дидактичного менеджменту; схарактеризовано зміст, структуру і принципи підготовки.

Запропоновано підготовку студентів з дидактичного менеджменту здійснювати під час вивчення експериментального курсу «Педагогічна майстерність з основами дидактичного менеджменту» шляхом залучення їх до розробки власної системи управління навчально-пізнавальною діяльністю учнів, етапи якої співпадають зі змістом виокремлених інформаційно – діяльнісних модулів, описаних у третьому розділі.

Серед умов ефективності формування готовності з дидактичного менеджменту виокремлено: *дидактичні* (організаційно-методичне забезпечення процесу підготовки, самостійна робота як важливий чинник у процесі засвоєння студентами змісту дидактичного менеджменту), *психологічні* (забезпечення професійно-особистісного розвитку студентів у процесі навчання; підготовка до розвитку творчих здібностей учнів, обдарованості, креативності); *інформаційно-технологічні* умови (проектування інноваційного навчального середовища у змісті підготовки майбутніх учителів фізики з дидактичного менеджменту; підготовка вчителя до використання інноваційних технологій навчання).

Для забезпечення всіх груп педагогічних умов запропоновано використовувати традиційні, нетрадиційні, інформаційно-комунікаційні та інноваційні методи. Серед нетрадиційних методів інтерес викликають метод сканування словників, метод аплікації теорій, метод тлумачення нечітких

образів, метод експериментального хаосу, метод заперечення, метод евристики і мисленнєвого експерименту, метод рекодифікації інформації, метод дефініцій, метод комбінування кількох теорій, метод суперечностей, метод моделювання, метод мікронавчання (с.22 автореферату).

Значна роль у цьому розділі відводиться самостійній роботі, яку автор розглядає не лише як умову активізації пізнавальної діяльності студентів, а й як важливий фактор їх особистісно-професійного розвитку. Розкриваючи можливості самостійної роботи студентів у їх розвитку, здобувач урізноманітнює її види і пропонує застосовувати індивідуальну за змістом, колективну за результатами, диференційовану за вибором опорної теми, неперервну за часом вивчення курсів, фронтальну за тематикою навчальної програми і цілями їх вивчення, творчу за методами і прийомами, варіативну за формою виконання і звітності, різноманітну за видами діяльності, інтегративну стосовно форм організації навчальної діяльності, професійно-спрямовану за характером, світоглядну стосовно методологічної підготовки, динамічну стосовно програми курсу самостійну роботу.

Розкриваючи можливості інтерактивних і ІКТ-технологій навчання у забезпеченні педагогічних умов підготовки студентів з ДМ, здобувач пропонує здійснювати це у вигляді залучення студентів до розробки методики підготовки інтерактивного уроку і ІКТ-комплексів для опорних тем з шкільного курсу фізики.

Узагальнюючи вимоги контекстного, діяльнісного, технологічного, рефлексивного підходів до проектування і організації навчання студентів ДМ автор доводить, що системність і цілісність у підготовці майбутніх учителів фізики з дидактичного менеджменту має забезпечуватись комплексним підходом, що реалізується через систему комплексних завдань, кожне з яких окремо має конкретну мету, пов'язану з формуванням вмінь проектувати різні об'єкти дидактичної системи (цілі, зміст, процес, середовище, взаємодію, результат). Робота над комплексними завданнями втілена в ідеї створення автором системи лабораторних робіт, включених до курсу «Основи дидактичного менеджменту».

- У п'ятому розділі «Експериментальне дослідження готовності студентів - майбутніх учителів фізики з дидактичного менеджменту», який включає 3 підрозділи та 3, що їх деталізують, здобувачем описано всі етапи локального і масового педагогічного експерименту з упровадження розробленої системи підготовки студентів з ДМ у практику їх вузівського навчання. Про ефективність пропонованої системи навчання студентів ДМ автор пропонує судити за 5-а критеріями готовності (проективно-методичним, організаційно-управлінським, психо - дидактичним,

комунікативно-технологічним, мотиваційно-ціннісним) , проте показники, за допомогою яких вони будуть діагностуватися, не зазначає, як не зазначає й посилання на інструментарій (методики, анкети, контрольні завдання, тести тощо), за допомогою якого відбуватимуться діагностичні вимірювання в контрольних і експериментальних групах. Хоча на с.25 автореферату автор говорить про існування показників, не називаючи їх.

Для статистичної обробки результатів експериментального навчання студентів контрольних і експериментальних вибірок автором запропоновано застосування критерію χ^2 та критерію узгодженості Стюдента, за допомогою яких здобувачем встановлено наявність статистично значущих відмінностей у розподілах студентів контрольної і експериментальної вибірок за рівнями готовності з дидактичного менеджменту.

Отримані М.В.Опачко результати теоретичного і експериментального дослідження дали можливість їй дійти висновку, що: концепція дослідження є результативною, а запропонована система підготовки майбутніх учителів фізики з дидактичного менеджменту забезпечує їх системно-інтегративними знаннями, розвитком професійно-педагогічних умінь (проективних, прогностичних, організаційних, комунікативних, управлінських, конструктивних, діагностичних) та особистісних якостей (здатністю до саморефлексії і самоменеджменту, творчим мисленням), необхідних для продуктивного навчання учнів фізики.

Значну цінність для викладачів вишів і вчителів шкіл мають додатки, де розміщені моделі управління у програмовому навчанні (с.588); зміст психолого-педагогічної, дидактичної, методологічної, методичної, технологічної та ІК- компетентностей вчителя фізики (таблиці 2.1-2.6); - система цілей навчання (Таблиця 3.1), структура планування (Таблиця 3.2) способи структурування навчального матеріалу з фізики (психо-дидактичний, модульний підхід та блочний підходи) (Таблиці 3.3-3.5); а також інструментарій для визначення готовності вчителя до управління навчанням фізики (5 анкет за Опачко М.В.), для визначення рівня розвитку проективних здібностей (за Опачко М.В.), для самооцінки готовності до здійснення управління у педагогічній взаємодії (за Опачко М.В.), для діагностики сформованості діагностичних умінь вчителя (за М.В. Опачко), для визначення готовності вчителя до управління навчанням у процесі розв'язування фізичних задач, методика визначення стилів управління, а також анкета «Психологічна культура вчителя» (адаптована і доповнена автором).

Значну практичну значущість мають матеріали для засвоєння студентами змісту дидактичного менеджменту (с.640-666).

Оцінюючи загалом позитивно зміст докторської дисертації М.В.Опачко, відзначимо окремі зауваження і побажання:

1. У вступі до нормативних документів доцільно було б додати Концепцію розвитку педагогічної освіти в Україні (с.57 дисертації)

2. Позиція «розкрито структурні компоненти готовності з дидактичного менеджменту, критерії і показники готовності з дидактичного менеджменту;» перебуває одночасно у двох номінаціях наукової новизни «вперше» і «уточнено».

3. У моделі процесу підготовки майбутніх учителів фізики з ДМ (Рис. 4.1, с 334) результативний блок представлено структурними компонентами готовності, критеріями оцінки готовності та рівнями готовності. Бажано було б включити й показники, за допомогою яких визначатимуться критерії, або навести їх у тексті підрозділу 4.1.

4. На с.341 здобувач вживає в якості прикладів завдань, які виступають засобами управління процесом засвоєння змісту ДМ, навчальні і “учбові карти”. Бажано було б пояснити, у чому полягає їх відмінність.

5. У деяких випадках наводяться прізвища вчених з різними ініціалами (с.341 - І.Атанов, Г.Атанов, Г.О.Атанов), (с.396). у деяких - прізвища науковців вжито без ініціалів (с.343 – Гончарова; с.354 - Абульханова).

6. На с.347 не зрозуміло, до чого належать позиції 1-4: до технологій чи до основних положень особистісно-орієнтованої освітньої парадигми з причини обірваності попереднього речення.

7. Мають місце окремі невідповідності між посиланнями на додатки та додатками. У тексті дисертації на с.372 зазначено посилання на таблицю 4.1 додатку А, у якій наведена орієнтовна схема розробки завдань для СР студентів-фізиків з “Основ дидактичного менеджменту”, де під цим номером розміщена таблиця «Види самостійних робіт...». Посилання у розділі 5 на додаток А не відповідає дійсності, оскільки матеріали, що доповнюють уявлення про зміст формульовального експерименту, містяться у додатку В.

8. У 4.2.1.2 Самостійна робота розглядається як важливий чинник у процесі засвоєння студентами змісту дидактичного менеджменту, а у 4.2.1.3 - як засіб оптимізації професійно-особистісного розвитку майбутнього вчителя фізики (с.372). У викладенні матеріалу мають місце деякі повтори.

9. Мають місце помилки в тексті (с.327, 336, 344,), іноді зустрічаються невдалі словосполучення (на с.354 - моделювання успіху, краще було б моделювання ситуації успіху). У деяких місцях зустрічаються окремі приписи (с.361), неузгодженості відмінків (с.370).. Наводиться у лапках текст без посилання на автора (с.398). Одні таблиці у тексті дисертації виконані шрифтом 14 (таблиця 3.3), а інші – шрифтом 12 (таблиця 3.4).

Зазначені недоліки дисертаційного дослідження не знижують його якості, не зменшують теоретичної та практичної значущості виконаної роботи. Рукопис є цілком завершеним та самостійним дисертаційним дослідженням, результати якого можна рекомендувати до використання в навчальному процесі педагогічних ВНЗ. Зміст автореферату відображає основні положення дисертаційного дослідження.

Апробація і експериментальна перевірка якості розроблених матеріалів здійснена у 5-ти вищих навчальних закладах України і двох закладах післядипломної педагогічної освіти та під час обговорень на 43-х наукових конференціях міжнародного рівня, 23-х конференціях всеукраїнського рівня, а також на звітних науково-практичних конференціях і семінарах професорсько-викладацького складу Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» (2009 - 2017), Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (2006 - 2009).

Основні наукові положення дисертаційного дослідження опубліковано в 110-и наукових і навчально-методичних працях, серед яких: 1 монографія, 13 навчально-методичних посібників; 50 статей у наукових фахових виданнях України, 4 статті у виданнях, віднесених до міжнародних наукометричних баз даних, 5 статей у зарубіжних наукових фахових виданнях; 37 статей у збірниках матеріалів конференцій та збірниках наукових праць. Опубліковані матеріали відображають одержані наукові здобутки автора.

Список опрацьованих і використаних джерел включає 555 найменувань, що дає можливість оцінити ступінь вивчення здобувачем досліджуваної проблеми.

На підставі зазначеного вище вважаємо, що дисертація є завершеним, самостійним дослідженням, має чітку структуру. Висновки до розділів та загальні висновки є змістовними і підкріплені результатами аналізу наукових праць та педагогічного експерименту. Теоретичні та практичні результати, отримані дисертанкою, мають важливе значення для системи педагогічної освіти в Україні і можуть бути використані для подальших досліджень з теорії та практики професійної освіти.

ВИСНОВКИ

Докладне ознайомлення з дисертаційною роботою, публікаціями та тезами конференцій дозволяє дійти висновку, що дисертаційне дослідження М.В.Опачко є самостійною завершеною працею, містить нові науково обґрунтовані результати в галузі теорії та методики професійної освіти, які в

сукупності розв'язують важливу науково-прикладну проблему підвищення якості підготовки майбутніх учителів фізики.

Позитивно оцінюючи одержані наукові результати дисертаційного дослідження та їх експериментальної перевірки, вважаємо, що дисертація «Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів фізики з дидактичного менеджменту» і автореферат за своїм змістом, теоретичним обґрунтуванням, новизною наукових результатів, ступенем впровадження у практику відповідають паспорту спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти 0101 – Педагогічна освіта, профілю спеціалізованої вченої ради Д 26.053.01 у Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова і вимогам п.п. 9, 11-14 „Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вчених звань” до докторських дисертацій, а їх автор Опачко Магдаліна Василівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

Офіційний опонент,
доктор педагогічних наук, професор,
кафедри фізики та методики її навчання
Херсонського державного університету

Шарко В.Д.

